

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Zielonej Górze

LZG – 4101-001-04/2014
P/14/050

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/050 – Nadzór nad funkcjonowaniem ferm zwierząt
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Zielonej Górze
Kontroler	Henryk Kulczewski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 88491 z dnia 25 lutego 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Międzyrzeczu, ul. Zakaszewskiego 2, 66-300 Międzyrzecz („Inspektorat”)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Małgorzata Matysek, powiatowy lekarz weterynarii („Powiatowy Lekarz”) ¹ (dowód: akta kontroli str. 3-4)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Uzasadnienie
oceny ogólnej

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie² działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

Powiatowy Lekarz prawidłowo wypełniał swoje zadania w odniesieniu do funkcjonowania ferm zwierząt na terenie powiatu międzyrzeckiego. Przeprowadzał kontrole z częstotliwością ustaloną przez Głównego Lekarza Weterynarii, sporządzał wymagane przez niego analizy, sprawozdania i raporty, które zawierały rzetelne dane dotyczące liczby podmiotów nadzorowanych, liczby przeprowadzonych kontroli oraz stwierdzonych nieprawidłowości i działań podjętych celem ich wyeliminowania.

W przypadku jednej wielkoprzemysłowej fermy trzody chlewnej Inspektorat przeprowadził jedną z kontroli w zakresie dobrostanu zwierząt bez zapewnienia należytej staranności w ustaleniu stanu faktycznego³. Nie spowodowało to jednakże negatywnych następstw dla kontrolowanej działalności.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Zadania realizowane przez powiatowego lekarza weterynarii w odniesieniu do funkcjonowania ferm zwierząt

Opis stanu
faktycznego

1. W latach 2011-2013 w powiecie międzyrzeckim liczba podmiotów nadzorowanych (funkcjonujących w ciągu danego roku), utrzymujących zwierzęta gospodarskie, wynosiła odpowiednio: 1054, 1071 i 1053, w tym ferm świń było odpowiednio: 397, 405 i 392 oraz ferm drobiu było odpowiednio: 33, 36 i 37 (zwierząt futerkowych w ww. okresie nie hodowano).

¹ Powołana przez Starostę Międzyrzeckiego z dniem 1 lipca 1999 r., a następnie przez Wojewodę Lubuskiego z dniem 1 października 2003 r.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

³ Kontrolę przeprowadziła jedna osoba z małym stażem pracy, co skutkowało pominięciem w protokole kontroli istotnych nieprawidłowości i koniecznością przeprowadzenia następnej kontroli w składzie dwuosobowym, która wykazała nieprawidłowości.

Liczba gospodarstw wielkoprzemysłowych, tj. wymagających uzyskania pozwolenia zintegrowanego, o którym mowa w art. 201 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska⁴ wynosiła:

- w 2011 r. cztery fermi świńskie i jedna ferma drobiu,
- w latach 2012-2013 pięć ferm świńskich i jedna ferma drobiu.

W przypadku ferm świńskich przeprowadzano corocznie kontrole dobrostanu zwierząt. W fermie drobiu takiej kontroli nie przeprowadzono w 2012 r. Wyjaśnienia w tej sprawie zawarto w p. 3 niniejszego wystąpienia.

(dowód: akta kontroli str. 5-18)

2.1. Powiatowy Lekarz podejmował działania kontrolne w zakresie określonym przez Głównego Lekarza Weterynarii (GLW). I tak, na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej⁵, GLW wydał w dniu 23 sierpnia 2010 r. instrukcję w sprawie postępowania powiatowych lekarzy weterynarii przy przeprowadzaniu kontroli gospodarstw utrzymujących zwierzęta pod względem dobrostanu zwierząt oraz raportowania o przeprowadzonych kontrolach⁶. Na tej podstawie Powiatowy Lekarz w latach 2011-2013 skontrolował wymagane minimum 5% gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie według ich gatunku⁷. Z kontroli tych sporządzano roczne raporty wg wzorów stanowiących załączniki do instrukcji, które następnie przekazywano Lubuskiemu Wojewódzkiemu Lekarzowi Weterynarii (LWLW).

(dowód: akta kontroli str. 18-28)

2.2. W dniu 26 lutego 2010 r. GLW, poprzez lekarzy wojewódzkich, zobowiązał lekarzy powiatowych do składania półrocznych analiz z funkcjonowania wielkoprzemysłowych ferm trzody chlewnej, tj. spełniających warunki określone w załączniku do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości⁸ (2.000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub utrzymujących 750 stanowisk dla macior). Inspektorat wywiązał się z nałożonego zobowiązania, sporządzając w latach 2011-2013 (na koniec czerwca i grudnia) powyższe analizy wg wzoru stanowiącego załącznik do ww. pisma.

(dowód: akta kontroli str. 29-31)

2.3. W latach 2011-2012 kontrole sprawdzające przeprowadzano, zgodnie z wytycznymi LWLW, bez nieuzasadnionych opóźnień. W 2013 r. spośród 6 kontroli dobrostanu zwierząt, w 2 przypadkach (33,3%) kontrole sprawdzające przeprowadzono po około dwóch miesiącach w odniesieniu do nałożonych na właścicieli ferm terminów wykonania zaleceń. I tak, w jednej z ferm kontrolę dobrostanu przeprowadzono w dniu 14 maja 2013 r.; termin na usunięcie nieprawidłowości (wyłożenie mat dezynfekcyjnych) wyznaczono w trybie „natychmiastowym”; kontrola sprawdzająca odbyła się w dniu 15 lipca 2013 r. W innej fermie, kontrolę dobrostanu przeprowadzono w dniu 23 kwietnia 2013 r.; termin usunięcia nieprawidłowości (ubytki w posadźce) wyznaczono do dnia 10 maja 2013 r., a kontrolę sprawdzającą przeprowadzono w dniu 22 lipca 2013 r.

(dowód: akta kontroli str. 32-33)

Powiatowy Lekarz M. Matysek wyjaśniła, iż opóźnienie w przeprowadzeniu kontroli sprawdzających nastąpiło w wyniku przeoczenia przez pracownicę Inspektoratu zajmującą się kontrolami dobrostanu. W obu ww. przypadkach stwierdzono wykonanie zaleceń pokontrolnych.

(dowód: akta kontroli str. 34)

3. Na lata 2011-2013 Inspektorat opracował, stosownie do art. 19b ust. 1 pkt 1 ww. ustawy o Inspekcji Weterynaryjnej, plany kontroli okresowych (dobrostanu zwierząt), w których uwzględniono wszystkie wielkoprzemysłowe fermy świń, natomiast kontrolę fermy drobiu

⁴ Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 ze zm.

⁵ Dz. U. z 2010 r. Nr 112, poz. 744 ze zm.

⁶ Opublikowaną na stronie http://www.wetgiw.gov.pl/files/3680_Instrukcja%20GIWz.420_AW-46_2010.pdf

⁷ W latach 2011-2013 kontrolami objęto odpowiednio 26, 27 i 29 ferm świńskich (6,5% - 7,4% liczby ogółem) oraz 24, 4 i 9 ferm drobiu (72,7% w 2011 r., 11,1% w 2012 r. i 24,3% w 2013 r.).

⁸ Dz. U. Nr 122, poz. 1055

zaplanowano tylko w 2011 r. (w 2012 r. nie była kontrolowana, a w roku 2013 została skontrolowana poza planem, przed zasiedleniem - po zmianie właściciela).

(dowód: akta kontroli str. 16)

Powiatowy Lekarz M. Matysek wyjaśniła, iż nie ujęto fermy drobiu w planach kontroli dobrostanu w 2012 r., gdyż Inspektorat borykał się z kłopotami kadrowymi. Z kolei w 2013 r. nie planowano kontroli ze względu na wyrejestrowanie fermy z dniem 31 grudnia 2012 r. Wznowienie działalności przez innego właściciela nastąpiło w kwietniu 2013 r.

(dowód: akta kontroli str. 35)

Zgodnie z instrukcją GLW z dnia 23 sierpnia 2010 r., planowanie gospodarstw do kontroli powinno odbywać się w 50% drogą losową i w 50% na podstawie analizy ryzyka, przy uwzględnieniu takich parametrów jak: wielkość pogłowia, zmiana liczebności стада, zmiana właściciela gospodarstwa, wyniki kontroli w zakresie dobrostanu z roku ubiegłego.

Inspekcja nie posiada udokumentowanych analiz ryzyka za lata 2011-2013. Powiatowy Lekarz M. Matysek wyjaśniła, iż dobór podmiotów do kontroli w latach 2011-2013 odbywał się zgodnie z wytycznymi zawartymi w instrukcji GLW, jednakże nie zostało to udokumentowane. Przede wszystkim planowanie kontroli odbywało się na przełomie grudnia i stycznia, kiedy to należało równolegle sporządzić wiele pracochłonnych sprawozdań i raportów. Ponadto nawarstwiały się nieprzewidziane kłopoty organizacyjne (zmiana siedziby Inspektoratu), kryzysowe (m.in. powodziowe, ptasiej grypy, zachorowań nietoperzy) oraz kadrowe, skutkujące przesunięciami terminów planowanych kontroli z 2-3 kwartału na koniec roku. Na rok 2014 plan kontroli został opracowany na podstawie pisemnej analizy ryzyka.

(dowód: akta kontroli str. 19-28 i 36)

4. W latach 2011-2013 Inspektorat przeprowadził we wszystkich wielkoprzemysłowych fermach zwierząt (trzody chlewnej i drobiu) 43 kontrole, w tym 16 okresowych (w zakresie dobrostanu zwierząt), 14 dotyczących sektora paszowego (planowanych wyłącznie ilościowo, bez wskazania podmiotu kontrolowanego) oraz 13 doraźnych⁹.

Przyczynami przeprowadzenia kontroli doraźnych w fermach świń były m.in.:

- dodatnie wyniki badań laboratoryjnych - stwierdzenie mączki mięsno-kostnej w paszy – zagrożenie bezpieczeństwa ludzi po spożyciu mięsa i jego produktów,
- sygnały o hodowcach zakupujących duże ilości produktów leczniczych, szczególnie antybiotyków. W powiecie międzyrzeckim nieprawidłowości nie stwierdzono,
- wystąpienie na terenie Białorusi przypadków afrykańskiego pomoru świń i konieczności objęcia wzmocnionym nadzorem ferm trzody chlewnej, także w województwie lubuskim m.in. poprzez kontrolę środków transportu powracających (po dostarczeniu zwierząt) z terenu Białorusi i Rosji,
- egzekwowanie wymagań zawartych w dokumencie „Procedury dotyczące weryfikacji informacji zawartych w łańcuchu żywnościowym”,
- przestrzeganie wytycznych w zakresie przeprowadzania kontroli urzędowych przed wysyłką świń do Niemiec (wymagania zawarte w przepisach unijnych).

W fermie drobiu przyczyną przeprowadzenia kontroli było pojawienie się przypadków wysoce zjadliwej grypy ptaków (HPAI) na terenie zachodniej Europy oraz nisko zjadliwej na terenie województwa lubuskiego. Celem kontroli było ustalenie prawidłowości zabezpieczenia epizodycznego, na przykład w zakresie zapewnienia mat dezynfekcyjnych przed wjazdem na teren gospodarstwa oraz przed wejściem do poszczególnych budynków.

Zespoły kontrolne Inspektoratu składały się z 2 osób, za wyjątkiem jednej kontroli, gdzie kontrolę przeprowadziła jedna osoba.

(dowód: akta kontroli str. 17 i 37-39)

⁹ Kontrole doraźne podjęte zostały poza planem kontroli i zostały przeprowadzone na polecenie GLW lub LWLW, w zakresie przez nich określonym (art. 19b ust. 2 i 3 ww. ustawy o Inspekcji Weterynaryjnej).

5. W latach 2011-2013 Inspektorat sporządzał protokoły kontroli zgodnie z wymogami określonymi w art. 19 d ust. 1 ww. ustawy o Inspekcji Weterynaryjnej, a także zgodnie ze wzorami „List kontrolnych SPIWET”, opublikowanymi na stronach internetowych GLW .

(dowód: akta kontroli str. 40-45)

5.1. Spośród 38 kontroli przeprowadzonych latach 2011-2013 w wielkoprzemysłowych fermach świń (14 w zakresie dobrostanu zwierząt, 12 sektora paszowego i 12 doraźnych), w 19 (50%) stwierdzono nieprawidłowości. Na przykład, brak mat dezynfekcyjnych w wejściach i wjazdach do gospodarstwa. Zalecenie pokontrolne (uzupełnić maty dezynfekcyjne do dnia 14 grudnia 2011 r.) zostało wykonane, jak wykazano w trakcie kontroli sprawdzającej przeprowadzonej w dniu 15 grudnia 2011 r.

(dowód: akta kontroli str. 46-60)

W trakcie innej kontroli stwierdzono m.in. niesprawną instalację wentylacyjną w budynkach fermy. W związku ze stwierdzonymi w trakcie kontroli nieprawidłowościami zobowiązywano właścicieli ferm do ich wyeliminowania, a w przypadku ponownego ustalenia ich występowania wydawano decyzje administracyjne nakazujące usunięcie nieprawidłowości w określonym terminie. I tak, na przykład decyzjami z dnia 23 i 27 grudnia 2013 r., wydanymi na podstawie art. 104 § 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego¹⁰, w związku z art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt¹¹, Powiatowy Lekarz M. Matysek nakazała właścicielowi fermy usunięcie stwierdzonych nieprawidłowości do dnia 30 marca 2014 r.

Kontrola sprawdzająca przeprowadzona w dniu 1 kwietnia 2014 r. wykazała, że zalecenia pokontrolne nie zostały wykonane. Podjęte w związku z tym przez Powiatowego Lekarza działania polegały m.in. na:

- wydaniu zakazu wprowadzania do fermy nowych partii świń do czasu przeprowadzenia dokładnego mycia i dezynfekcji oraz wykonania niezbędnych napraw i remontów,
- natychmiastowego zabezpieczenia odkrytych zbiorników i kanałów odprowadzających gnojowicę z obiektów chlewni,
- wyegzekwowaniu od właściciela fermy opracowania planu gruntownego remontu obiektu, z realnymi terminami jego realizacji,
- pouczeniu właściciela, że w przypadku niewykonania prac remontowych oraz stwierdzeniu nieprawidłowości w zakresie dobrostanu zwierząt i zabezpieczenia przeciwepizootycznego, zostanie wydany zakaz utrzymywania świń.

(dowód: akta kontroli str. 46- 62-63)

W innym przypadku wobec niestosowania się przez właściciela fermy do zaleceń Powiatowego Lekarza nałożono na właściciela grzywnę pieniężną w wysokości 1 tys. zł i w efekcie wyegzekwowano wyeliminowanie stwierdzonych nieprawidłowości.

(dowód: akta kontroli str. 46-59 i 64-65)

Powiatowy Lekarz stosował także w trakcie kontroli zakaz przemieszczania zwierząt i produktów od zwierząt do czasu zakończenia postępowania wyjaśniającego. I tak, w związku z ustaleniem, iż w jednej z ferm trzody chlewnej stosowano mączkę mięsno-kostną w paszy (co było niezgodne z art. 11 ust. 1 lit a) rozporządzenia WE Nr 1069/2009 z dnia 21 października 2009 r.¹² stanowiącym, że zabronione jest stosowanie produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego i produktów pochodnych w przypadku skarmiania zwierząt przetworzonym białkiem pochodzącym ze zwierząt tego samego gatunku), w dniu kontroli wydano zakaz przemieszczania zwierząt i produktów od zwierząt do czasu zakończenia postępowania wyjaśniającego oraz zakaz stosowania mączek pochodzenia

¹⁰ Dz. U. z 2013 r., poz. 267

¹¹ Dz. U. z 2008 r. Nr 213, poz. 1342 ze zm.

¹² Dz.U.U.E.L.2009.300.1 ze zm. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 z dnia 21 października 2009 r. określające przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1774/2002 (rozporządzenie o produktach ubocznych pochodzenia zwierzęcego).

zwierzęcego. Następnie wydano decyzję z zakazem stosowania mączek pochodzenia zwierzęcego w żywieniu utrzymywanych zwierząt i nakazami: zabezpieczenia mączki rybnej i pasz z mączką rybną, przeprowadzenia gruntownego oczyszczenia i dezynfekcji urządzeń, sprzętu i wyposażenia; unieszkodliwienia worków po mączce, zapewnienia właściwej paszy dla zwierząt – pod rygorem natychmiastowej wykonalności. Kontrole sprawdzające wykonania decyzji (przeprowadzone w dniach: 30 września 2011 r. i 3 października 2011 r.) potwierdzone badaniami laboratoryjnymi pasz wykazały, iż zaprzestano stosowania zakazanych dodatków w paszy.

(dowód: akta kontroli str. 46-59 i 67)

5.2. Spośród 5 kontroli przeprowadzonych w latach 2011-2013 w wielkoprzemysłowej fermie drobiu (dwie w zakresie dobrostanu zwierząt, jedna doraźna i dwie sektora paszowego), w 4 (80%) stwierdzono nieprawidłowości, a w szczególności ubytki w posadzce kurnika, które stwarzały utrudnienie w myciu i dezynfekcji; brak kontroli wejścia osób nieupoważnionych do pomieszczeń produkcyjnych w czasie pracy; brak mat dezynfekcyjnych i środków do dezynfekcji rąk przy wejściu do obiektu; brak książeczek zdrowia właścicieli fermy; brak dokumentowania wykonywanych dezynfekcji fermy. Stwarzało to niedostateczne zabezpieczenie fermy przed chorobami zwierząt, możliwość wystąpienia zachorowań drobiu, ryzyko rozprzestrzeniania się chorób zakaźnych zwierząt poza fermę. Stwierdzone nieprawidłowości zostały wyeliminowane.

(dowód: akta kontroli str. 46-59 i 68-69)

W trakcie innej kontroli wykazano brak dokumentacji dotyczącej zwalczania szkodników oraz przychodu i rozchodu pasz. Było to niezgodne z zapisami załącznika I część A, dział II – *Powadzenie dokumentacji*, rozporządzenia (WE) nr 183/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 stycznia 2005 r. ustanawiającego wymagania dotyczące higieny pasz¹³. Stwierdzone nieprawidłowości zostały wyeliminowane.

(dowód: akta kontroli str. 46-59 i 64-65)

5.3. W przypadku jednej wielkoprzemysłowej fermy trzody chlewnej Inspektorat przeprowadził trzy kontrole w zakresie dobrostanu zwierząt, wykazując w trakcie pierwszej kontroli tylko jedno uchybienie (ubytki w podłodze budynku gospodarczego), a w drugim szereg nieprawidłowości, jak: ubytki tynków na ścianach; odgięte i odpadające pilśniowe płyty stropowe; zabrudzone ściany, sufity i okna; ubytki nawierzchni posadzek; zgromadzony w chlewni zbędny sprzęt. W pierwszej kontroli uczestniczyła jedna pracownica Inspektoratu, a w drugiej kontroli dwie osoby.

(dowód: akta kontroli str. 46-59 i 64-65)

Powiatowy Lekarz M. Matysek wyjaśniła, iż w drugim półroczu 2012 r. skumulowały się trudności kadrowe Inspektoratu, w wyniku których zaszły zmiany na stanowiskach merytorycznych odpowiedzialnych za kontrole ferm zwierzęcych. Celem wykonania rocznego planu kontroli wydano nowej pracownicy polecenie skontrolowania fermy w grudniu 2012 r. „Protokół pokontrolny zobaczyłam dopiero w styczniu 2013 r. (wcześniej nie miałam takiej możliwości). Po rozmowie z ww. pracownicą uznałam, że brak jej doświadczenia zawodowego spowodował pominięcie w tym dokumencie istotnych ustaleń mających znaczenie dla zdrowia zwierząt gospodarskich. Stąd też poleciłam przeprowadzenie kolejnej kontroli w lutym 2013 r., a w protokole tym ujęto już wszystkie uchybienia i nieprawidłowości”.

(dowód: akta kontroli str. 66)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym obszarze.

¹³ Dz.U.UE.L.2005.35.1 ze zm.

2. Skargi i wnioski dotyczące funkcjonowania ferm zwierząt

Opis stanu
faktycznego

W latach 2011-2013 do Inspektoratu nie wpłynęły żadne skargi na działalność wielkoprzemysłowych ferm zwierząt w powiecie międzyrzeckim, ani wnioski o przeprowadzenie kontroli w tym zakresie. Także z informacji udzielonej przez LWLW wynika, że organ ten nie otrzymał żadnej skargi na działalność Powiatowego Lekarza w zakresie sprawowania nadzoru nad fermami świń i drobiu.

(dowód: akta kontroli str. 70-71)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Ze względu na brak skarg i wniosków dotyczących funkcjonowania ferm zwierząt oraz skarg na działalność Powiatowego Lekarza, Najwyższa Izba Kontroli odstępuje od dokonania oceny w tym obszarze.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹⁴ kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Zielonej Górze.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Zielona Góra, dnia 14 kwietnia 2014 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze

Kontroler
Henryk Kulczewski
główny specjalista kontroli państwowej

Dyrektor
Zbysław Dobrowolski

.....
podpis

.....
podpis

¹⁴ Dz. U. z 2012 r, poz. 82 ze zm.